

Kvalitetskontroll av auktoriserade revisorer samt registrerade revisionsbolag som utför lagstadgad revision i företag av allmänt intresse

Revisorsnämnden avskriver ärendet.

Det åligger Revisorsnämnden (RN) att minst vart tredje år genomföra sådan kvalitetskontroll som avses i artikel 26 Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 537/2014 av den 16 april 2014 om särskilda krav avseende lagstadgad revision av företag av allmänt intresse och om upphävande av kommissionens beslut 2005/909/EG.¹

RN har under 2016 kvalitetskontrollerat det registrerade revisionsföretaget Ernst & Young AB (EY) . Kontrollen har varit såväl system- som uppdragsbaserad. Den uppdragsbaserade kontrollen har omfattat sju revisorer och lika många av dem genomförda revisionsuppdrag.

Vid dessa kontroller har inte framkommit annat än att EY och de kvalitetskontrollerade revisorerna i allt väsentligt bedriver sin revisionsverksamhet i enlighet med god revisorssed och god revisionssed, se bifogad promemoria. RN har därför denna dag avskrivit ärendena beträffande dessa revisorer.

EY föreläggs att senast den 20 juni 2017 informera RN om de åtgärder som har vidtagits eller planeras med anledning av de rekommendationer och iakttagelser som framgår av myndighetens promemoria.

Ärendet avseende det registrerade revisionsbolaget EY AB avskrivs.

¹ Motsvarande krav avseende auktoriserade och godkända revisorer och registrerade revisionsbolag som har ett eller flera revisionsuppdrag i företag, vars överlåtbara värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad eller på en motsvarande marknad utanför EES (börsnoterade företag) fanns, före den 17 juni 2016, i 27 a § revisorslagen (2001:883).

Revisorsnämnden

Supervisory Board of Public Accountants

Detta beslut har fattats av myndighetschefen Per Johansson i närvaro av chefsjuristen Adam Diamant, chefsrevisorn Carin Rytöft Drangel samt revisionsdirektören Sören Bergner som har föredragit ärendet.

Per Johansson

Sören Bergner

Bilaga: Promemoria

Kvalitetskontroll av auktoriserade revisorer samt registrerade revisionsbolag som utför lagstadgad revision i företag av allmänt intresse

1 Inledning

Det åligger Revisorsnämnden (RN) att minst vart tredje år genomföra sådan kvalitetskontroll som avses i artikel 26 Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 537/2014 av den 16 april 2014 om särskilda krav avseende lagstadgad revision av företag av allmänt intresse och om upphävande av kommissionens beslut 2005/909/EG (EU-förordningen).²

RN har under 2016 kvalitetskontrollerat det registrerade revisionsbolaget Ernst & Young AB (EY). Kontrollen har varit såväl system- som uppdragsbaserad (se nedan). Den har omfattat ett urval av sju revisorer och lika många av dem genomförda revisionsuppdrag för klienter vars räkenskapsår avslutades den 31 augusti 2015 (ett uppdrag), den 30 november 2015 (ett uppdrag) och den 31 december 2015 (fem uppdrag). De utvalda är huvudansvariga revisorer där EY är vald revisor. I det efterföljande används genomgående begreppet ansvarig revisor.

Då kvalitetskontrollen slutfördes innan införandet av EU:s revisionspaket den 17 juni 2016 så har RN bedömt EY mot de kvalitetskrav som följer av ISQC 1³.

RN har genomfört den systeminriktade kontrollen tillsammans med den amerikanska tillsynsorganisationen Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB).

De slutsatser som RN har dragit i samband med de nu genomförda kvalitetskontrollerna redovisas i denna promemoria. I promemorian redovisas i huvudsak endast de områden där RN har funnit brister, vilket innebär att sådana områden där RN har funnit att EY i allt väsentligt uppfyller gällande krav inte kommenteras närmare.

² Motsvarande krav avseende auktoriserade och godkända revisorer och registrerade revisionsbolag som har ett eller flera revisionsuppdrag i företag, vars överlåtbara värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad eller på en motsvarande marknad utanför EES (börsnoterade företag) fanns, före den 17 juni 2016, i 27 a § revisorslagen (2001:883).

³ International Standard on Quality Control ISQC 1 (Kvalitetskontroll för revisionsföretag som utför revision och översiktlig granskning av finansiella rapporter samt andra bestyrkande uppdrag och närallgande tjänster.)

2 Genomförandet av RN:s kvalitetskontroller

2.1 Kvalitetskontrollens mål och begränsningar

RN:s periodiskt återkommande kvalitetskontroll sker dels på företagsnivå, dels på uppdragsnivå.

På företagsnivå görs en systembaserad kvalitetskontroll. Kontrollen innebär att RN granskar hur revisionsföretagets system och processer är utformade och fungerar. Syftet är att säkerställa att revisionsuppdrag i börsnoterade företag (och efter den 17 juni 2016 i samtliga företag av allmänt intresse) utförs enligt god revisorssed och god revisionsed.

På uppdragsnivå genomförs RN:s kvalitetskontroll med inriktning på hur lagstadgad revision utförs i enskilda uppdrag. Genom den uppdragsbaserade kontrollen får RN underlag för att bedöma såväl effektiviteten i byråns system för kvalitetssäkring som kvaliteten i enskilda revisorers arbete.

De av RN utförda kvalitetskontrollerna sker liksom revision utifrån ett risk- och väsentlighetsperspektiv och görs för att ge RN rimlig grund för sina slutsatser om kvaliteten i utförda revisioner.

Kvalitetskontrollen innebär inte att RN går igenom en avslutad revision i alla dess delar eller att en fullständig analys görs av alla förhållanden i revisionen. Syftet är inte heller att bedöma om granskade årsredovisningar eller annan granskad extern rapportering har varit i alla avseenden korrekt utformade.

RN:s kontrollmetod är dels generell, dels anpassad till den metodik som tillämpas inom det specifika revisionsföretaget.

3 Iakttagelser vid RN:s systembaserade kvalitetskontroll

3.1 Inledning

Enligt ISQC 1 ska revisionsföretaget inrätta och upprätthålla ett kvalitetskontrollsystem som innefattar riktlinjer och rutiner för hantering av vart och ett av följande områden.

- Ledningens ansvar för kvalitet inom revisionsföretaget
- Relevanta yrkesetiska krav
- Acceptera och behålla kundrelationer och särskilda uppdrag
- Personal
- Hur uppdrag utförs
- Övervakning

Målet ska vara att inrätta och upprätthålla ett kvalitetskontrollsystem som ger revisionsföretaget rimlig säkerhet att revisionsföretaget och dess personal följer standarder för yrkesutövningen och tillämpliga krav i lagar och andra författningar, och att rapporter som revisionsföretaget eller ansvariga revisorer lämnar är korrekta med hänsyn till omständigheterna.

RN har som en del av kvalitetskontrollen följt upp de iakttagelser som gjordes i samband med den förra systembaserade kvalitetskontrollen av EY (dnr 2012-1354, 2013-747). Myndigheten kan konstatera att revisionsbyrån har vidtagit relevanta åtgärder i de delar som omfattades av RN:s iakttagelser.

3.2. *RN:s bedömning av EY:s system och processer*

För uppdrag i börsnoterade företag, och i andra av företaget beslutade uppdrag, ska det finnas en intern oberoende kvalitetssäkring som, innan revisionsberättelsen lämnas, utvärderar revisionsteamets viktigaste bedömningar och slutsatser.⁴ Likaså ska det finnas riktlinjer och processer som leder till att erforderliga konsultationer sker i svåra eller tvistiga frågor. Detta gäller särskilt i de fall det förekommer skilda uppfattningar inom revisionsteamet eller mellan den ansvarige revisorn och den revisor som utför kvalitetssäkring i uppdraget.

EY benämner den revisor som utför kvalitetssäkring i uppdraget EQR. EQR registrerar tid på varje uppdrag vilket ger EY möjlighet att följa upp om nedlagd tid på respektive uppdrag är tillräcklig. Uppföljningen kan leda till att åtgärder vidtas och även medföra att EQR byts ut.

RN har tagit del av en, av EY, upprättad sammanställning över nedlagd tid från EQR på 200 uppdrag. RN noterar att EY:s uppföljning inte är begränsad till företag vars värdepapper är föremål för handel på en reglerad marknad och att den inte var komplett då ett antal av de berörda revisionerna inte var avslutade när nämnda sammanställning gjordes. RN vill framhålla att uppföljningen är ett viktigt steg på byrånivå för att höja revisionskvaliteten. RN föreslår EY att fortsätta att regelbundet genomföra uppföljningar samt att även framdeles utveckla analyserna.

RN bedömer att de ledningsfunktioner, system, rutiner, riktlinjer och policyer som har byggts upp inom EY för att uppfylla gällande kvalitetsnormer generellt möter kraven enligt ISQC1.

⁴ Från och med den 17 juni 2016 gäller dessa krav även andra företag av allmänt intresse, se artikel 8 EU-förordningen.

4 Iakttagelser vid RN:s uppdragsbaserade kvalitetskontroll

4.1 Inledning

RN:s uppdragsgenomgångar syftar inte enbart till att bedöma om revisionsbyrån och de vid denna verksamma revisorerna uppfyller gällande krav på god revisorssed och god revisionsned. RN:s kvalitetskontroll syftar även till att bidra till en utveckling av revisionskvaliteten i de enskilda uppdragen.

RN presenterar vid genomgångar med revisionsteamet och ledningen för revisionsföretaget sina iakttagelser och förslag till åtgärder för att utveckla revisionskvaliteten. Iakttagelser och synpunkter, som avser mer generella frågor, brister eller andra frågor som RN vill lyfta fram, sammanfattas i denna promemoria till ledningen för revisionsföretaget.

Det revisionsverktyg som EY tillämpar befinner sig i en generationsväxling. Av de sju uppdrag som RN har granskat har fyra av uppdragen utförts i den äldre versionen och tre av uppdragen har utförts i den nya miljön.

4.2 Dokumentation

Bestämmelser om dokumentation fanns 2015 i 24 § revisorslagen (2001:883) och 2–4 §§ RN:s föreskrifter (RNFS 2001:2) om villkor för revisorers och registrerade revisionsbolags verksamhet. Av dessa regler framgick följande.

Dokumentationen ska vara tydlig och sammanställd på ett överskådligt sätt. Av dokumentationen ska framgå bl.a. hur granskningen har planerats, vilken granskning som har genomförts, när granskningen har utförts, vilka iakttagelser som har gjorts och vilka slutsatser som har dragits. Underlåtenhet att fullgöra dokumentationsskyldigheten på ett riktigt sätt bedöms som allvarlig, eftersom den försvårar en analys och en tillfredsställande bedömning av arbetet i efterhand.

ISA 230 *Dokumentation av revisionen* behandlar revisorns dokumentationsskyldighet. Av standarden framgår att revisorn ska upprätta dokumentation som utgör en tillräcklig och ändamålsenlig dokumentation av grunden för revisors rapport och att revisionen har planerats och utförts enligt ISA samt tillämpliga krav i lagar och andra författningar.

De slutsatser som dragits av inhämtade revisionsbevis ska vara fullständiga och tydligt dokumenterade. Av ISA 230 p. A 9 framgår följande:

En viktig faktor när det gäller att bestämma formen för, innehållet i och omfattningen av revisionsdokumentation av betydelsefulla frågor är omfattningen av den professionella bedömning som har använts när arbetet har utförts och

resultaten har utvärderats. Dokumentation av de professionella bedömningarna bidrar, när de är betydelsefulla, till att förklara revisorns slutsatser och underbygga bedömningens kvalitet. Sådana frågor är särskilt intressanta för dem som är ansvariga för att gå igenom revisionsdokumentationen, däribland dem som under senare revisioner granskar sådant som har fortsatt betydelse (t.ex. vid en efterhandsgranskning av uppskattningar i redovisningen).

RN har funnit brister i dokumentationen i flertalet av de kvalitetskontrollerade uppdragen vad avser vissa väsentliga granskningsområden och obligatoriska åtgärder i revisionen. Ställningstaganden och slutsatser baserade på utförda granskningsåtgärder har inte alltid dokumenterats på ett tydligt och överskådligt sätt. RN har vid sina uppdragsgenomgångar kunnat förstå hur granskningen har utförts och vilka slutsatser som dragits, dock har detta kunnat ske först efter kompletterande samtal med huvudansvarig revisor och team medlemmar. RN har efter att ha erhållit denna kompletterande information funnit att de ställningstaganden och slutsatser som revisorn kommit fram till är godtagbara. RN återger nedan några områden där dokumentationen har behövt kompletterande information.

- ISA 240 *Revisorns ansvar avseende oegentligheter* anger att intäkter i normalfallet är att betrakta som förenade med en risk för väsentliga fel. Om revisorn gör en annan bedömning ska detta särskilt motiveras. En sådan motivering har inte dokumenterats i ett uppdrag.
- För ett uppdrag där varulager utgjorde en väsentlig post, finns endast en översiktlig beskrivning av hur varulagrets värde ska beräknas (dvs. en kalkylmodell). Vissa kalkylkomponenter har testats. Dock går det inte av dokumentationen att utläsa i vilken utsträckning de testade kalkylkomponenterna sammantaget ingår i det redovisade lagervärdet. Det är därför svårt, enbart med stöd av dokumentationen, att utläsa om revisionsbevisen är tillräckliga.
- I ett uppdrag där bolaget har en internrevisionsfunktion, har revisorerna från ett möte med internrevisorerna inhämtat en rapport. Utöver en mycket kortfattad notering från mötet finns inga anteckningar om hur revisorerna har bedömt det kvalitativa innehållet i rapporten.
- Under revisionsprocessen förutsätts att den ansvarige revisorn upprätthåller en löpande kontakt och deltar i möten med bolagets ledning och styrelse. Frågor som revisorn tar upp ska därvid dokumenteras även om frågorna inte redovisas i en skriftlig rapport. I två uppdrag har sådan dokumentation varit ytterst bristfällig. I sammanhanget vill RN framhålla vikten av att den ansvarige revisorn engagerar sig i sitt uppdrag under hela revisionsprocessen

och att detta tydligt framgår av dokumentationen och den nedlagda tid som registreras på uppdraget.

- I ett uppdrag har revisorerna noterat ett antal indikationer på att företagsledningen kan åsidosätta kontrollsystemet. Bland annat finns noterat att det inte finns någon rutin för attest av manuella bokföringsordrar, att bolaget inte har någon process för utvärdering av risken för oegentligheter samt att bolagets VD är en betydande ägare i bolaget. Revisorerna borde tydligare ha dokumenterat på vilka grunder man har bedömt att risken för att företagsledningen kan åsidosätta kontrollsystemet inte är förhöjd.
- EY har ett system för att följa upp hur mycket tid EQR, registrerar på varje uppdrag i syfte att bedöma om nedlagd tid är tillräckligt (se avsnitt 3.2 ovan). För ett av de större uppdragen har EQR endast noterat 14 timmar avseende sitt uppdrag. Dokumentationen från ett möte mellan ansvariga i granskningsteamet och EQR är knapphändig och det går inte att utläsa vad som diskuterades eller vilka bedömningar EQR gjort.

4.3 Analytiska granskningsåtgärder

Enligt ISA 520 *Analytisk granskning* ska revisorn, när denne utför substansinriktad analytisk granskning i samband med substansgranskning, bl.a. ta fram förväntade värden för redovisade belopp och även bestämma det högsta belopp som en avvikelse från förväntat värde kan ha utan att ytterligare utredning behöver göras. Om avvikelser överstiger detta högsta belopp ska revisorn antingen inhämta och bedöma förklaringar från företagsledningen eller utföra andra granskningsåtgärder.

I tre av uppdragen har substansinriktad analytisk granskning utförts av väsentliga poster. Analyserna har utförts på en aggregerad nivå utan att förväntade värden har tagits fram. Följaktligen har inte revisorn tagit ställning till avvikelser mellan redovisade belopp och förväntade värden. I ett uppdrag har den substansinriktade analytiska granskningen, trots noteringar om en relativt stor avvikelse, begränsats till kortfattade rimlighetsbedömningar av bolagets förklaringar. RN anser att ytterligare granskningsåtgärder borde ha vidtagits samt att analyserna borde ha utförts på en mer nedbruten nivå.

4.4 Periodisering

Revisorerna har utfört periodiseringskontroller i samtliga kvalitetskontrollerade uppdrag. RN har i tre uppdrag noterat vissa granskningsbrister rörande revisionsmålet fullständighet. I ett uppdrag med väsentliga lager, har granskning gjorts mot inköpsfakturer av inleveranser i lager enligt lagerbokföringen, däremot har inte uttag ur lager till produktionen granskats. Granskning har inte heller skett av eventuella, vid bokslutstillfället, inte lagerbokförda inköp. I ett annat uppdrag har inte periodiseringskontroll av förutbetalda intäkter (serviceintäkter) utförts. Revisorerna har inte heller granskat om en korrekt periodisering utifrån bolagets

tidsredovisningssystem har gjorts. I ett tredje uppdrag har substansgranskning av förutbetalda hyresintäkter inte utförts. Revisorn har haft en kontrollbaserad granskningsansats och förlitat sig på att bolagets automatiserade kontroller säkerställer en korrekt periodisering.

RN anser att granskning av korrekta periodiseringar bör omfatta såväl inleveranser som utleveranser mot erhållna respektive utställda fakturor vad avser balansposterna kundfordringar och lager. Vidare kan inte, även om en kontrollbaserad granskningsansats använts och kontrollerna bedömts vara effektiva, substansgranskningsåtgärder helt uteslutas.

4.5 Varulager

I flera av de kvalitetskontrollerade uppdragen utgör varulager en väsentlig post i balansräkningen, där räkenskapspåståendena existens och värdering ofta innehåller en förhöjd risk för väsentliga fel. I ett uppdrag värderas lager till inköpspris med ett pålägg för frakt, tull m.m. Pålägget beräknas enligt en schablon och skuldförs som en kostnadsreserv som sedan avräknas mot faktiska kostnader för frakt, tull m.m. Bolaget har i bokslutet delvis intäktsfört denna reserv med ett icke oväsentligt belopp. De resonemang som legat till grund för reservminskningen har dokumenterats liksom vissa överväganden som revisorn har gjort. Det går däremot inte av dokumentationen att utläsa vilka bedömningar revisorn gjort avseende reservens storlek och inte heller huruvida hela eller delar av upplösningen av reserven borde ha påverkat lagervärdet istället för att påverka resultatet.

I samma uppdrag bedömer RN att vidtagna granskningsåtgärder i samband med kontrollinventering av ett centrallager inte varit tillräckliga. Bolaget utför inventering när saldot för en artikel nått en viss gräns, vilket utförs i samband med att varor plockas för leverans. Revisorerna har genom att följa bolagets lagerpersonal i deras arbete förvärvat sig om att rutinerna fungerar. Utöver den kontrollräkning som härvid utförs har revisorerna inte utfört några andra kontrollräkningar. RN anser att revisorerna borde ha gjort egna urval av fysiska lagerposter för kontrollräkning och spårat dessa till lagerredovisningen.

4.6 Övriga iakttagelser

- Ett bolag förvärvade, under det aktuella räkenskapsåret, ett bolag med en icke obetydlig omsättning. Det förvärvade bolaget hade en revisor tillhörande ett annat revisionsföretag. EY:s granskningsåtgärder begränsades till att ta del av en sammanfattande slutpromemoria upprättad av den andra revisorn. RN anser att ytterligare kontakter med revisorn i det förvärvade bolaget borde ha tagits för att få mer kunskaper om bolaget och dess särskilda risker. Vidare ingick sedan tidigare ett dotterbolag som redovisade förluster i koncernen, vilka moderbolaget täckte med koncernbidrag. Någon granskning eller

bedömning av detta dotterbolag har inte utförts innan undertecknandet av revisionsberättelsen för moderbolaget och koncernen. På grund av dotterbolagets ansträngda situation anser RN att ytterligare granskning och bedömning borde ha utförts.

- För ett bolag avgavs revisionsberättelsen i slutet av mars. Granskning av efterföljande händelser har utförts genom att samtala med bolagets finansdirektör och läsa styrelseprotokoll fram till och med revisionsberättelsens avgivande. RN anser att vidtagna åtgärder är otillräckliga och att åtminstone en genomgång av bolagets resultat- och balansrapporter per februari månads utgång borde ha utförts.
- För ett uppdrag har bolaget utfört ett nedskrivningstest och revisionsteamet har tagit hjälp av en expert inom EY för att bedöma testet. Nedskrivningstestet visar att det fanns ett stort utrymme mellan värdet enligt nedskrivningstestet och det redovisade värdet. Den anlitate experten har dock konstaterat att bolagets modell för nedskrivningstest var felaktig, eftersom det bortsåg från att kassaflödet påverkades av investeringar och av förändringar i rörelsekapitalet. Experten ansåg vidare att avkastningskravet (WACC) var lågt. Då dessutom testet utgick från att en betydande resultatförbättring under året inte var tillfällig, anser RN att revisorn borde ha dokumenterat sina överväganden beträffande rimligheten i detta antagande. RN anser vidare att revisorn borde ha utfört en känslighetsanalys, där man bortser från årets resultatökning, baserar kalkylen på en högre WACC samt beaktar de av experten påtalade bristerna i modellen.
- Flera väsentliga iakttagelser från revisorernas granskning i ett uppdrag har inte ingått i rapporteringen till styrelsen. Iakttagelserna gällde felaktig hantering av fastprisprojekt och brister i ett nedskrivningstest för immateriella tillgångar. Motiveringen till att dessa iakttagelser inte ingick i rapporteringen var att de hade påtalats tidigare år men inte ansetts tillräckligt väsentliga för att påverka revisorns ställningstagande avseende bolagets resultat- och balansräkningar. RN anser att denna typ av iakttagelser ska framföras i rapportering till styrelsen, exempelvis under rubriken ”noteringar som kvarstår från föregående år”.

4.7 Sammanfattande rekommendationer

RN har ovan redovisat vissa brister rörande dokumentation (se avsnitt 4.2). RN *rekommenderar* att EY vidtar åtgärder för att förbättra dokumentationen i uppdragen avseende i nämnda avsnitt beskrivna dokumentationsbrister.

RN har vidare redovisat vissa uppdragsspecifika brister där revisionskvaliteten kan förbättras (se avsnitt 4.3 – 4.6).

RN *rekommenderar* EY att i den interna utbildningen och i andra former av erfarenhetsutbyten uppmärksammar dessa frågeställningar samt att dessa även blir föremål för fokusering i såväl den uppdragsanknutna kvalitetskontrollen som inspektioner inom ramen för revisionsföretagets kvalitetskontrollsystem.

5 Avslutning av kvalitetskontrollen

RN har slutfört sin systembaserade kvalitetskontroll av det registrerade revisionsbolaget Ernst & Young AB och sin uppdragsbaserade kvalitetskontroll av sju utvalda revisorer verksamma inom revisionsföretaget. Den uppdragsbaserade kvalitetskontrollen har omfattat sju revisionsuppdrag.

RN:s sammanfattande bedömning är att revisionsföretagets riktlinjer och rutiner i allt väsentligt är av god kvalitet och att revisionskvaliteten i de utförda revisionsuppdragen överlag har varit tillfredsställande.

När det gäller de iakttagelser och rekommendationer som redovisats i denna promemoria förläggas Ernst & Young AB att senast den 20 juni 2017 till RN ge in en skriftlig redogörelse för vilka åtgärder som vidtagits eller planeras.